

ADAPTACIJA I VALIDACIJA INSTRUMENTA ZA PROCENU ASPEKATA IDENTITA NA SRPSKI JEZIK

InsideMe projekat proučava psihološke reakcije na neplodnost. **Kako neplodnost dovodi do osujećenja bazičnih psiholoških potreba, moguća posledica ovog problema jeste kriza identiteta i potreba za redefinisanjem istog.** Erikson (1968) definiše ego identitet u smislu osećaja kontinuiteta sopstva, kao i u smislu diferencijacije između sebe i drugih. Iako je formiranje identiteta ključni razvojni zadatak adolescencije (Erikson, 1950, 1968), zreo i uspostavljen osećaj identiteta postiže samo ograničen broj pojedinaca na kraju adolescencije (Kroger, 2007), a razvoj identiteta i dalje predstavlja ključni razvojni zadatak faze “odraslog doba u nastajanju”, posebno u zapadnoj kulturi (Arnett, 2000).

Kako bi ispitali različite aspekte identita osoba koje se suočavaju sa neplodnošću, najpre je bilo potrebno da dobijemo dozvolu za upotrebu postojećih instrumenata koji se odnose na ovaj konstrukt i da validiramo instrumente na srpski jezik. Validacioni uzrak je činilo 384 ispitanika (78.4% ženskog pola; Mstarost = 21.60, SDstarost= 2.73) u periodu odraslog doba u nastajanju – studenata. Većina podataka je prikupljena tokom redovnih časova predavanja i vežbi studenata. Nakon pribavljenih dozvola autora, tri psihologa koji govore srpski i engleski jezik generisala su tri prevoda originalnih skala na srpski jezik. Nakon međusobnog uvida, ovi prevodi su spojeni u jedan kako bi prevod odražavao prirodu srpskog jezika, a zatim je profesionalni prevodilac tu verziju preveo nazad na engleski. Povratni prevod se dobro uklapao i nekoliko manjih jezičkih izmena je napravljeno pod stručnim nadzorom profesionalnog prevodioca. Nakon toga učesnicima je zadata konačna verzija instrumenata.

Jedna od skala koja je odabrana za validaciju je srpska verzija **Skale funkcija identiteta (Functions of Identity Scale, FIS; Serafini & Maitland, 2013)** jer dosadašnji nalazi pokazuju da su funkcije identiteta povezane, i sa različitim doprinosima objašnjavanju optimalne ishode identiteta. Ovaj instrument se bazira na operacionalizaciji identita Adamsa i Maršala (1996): socijalno-psihološki konstrukt ili psihološka struktura koja služi kao „samoregulatorni sistem koji funkcioniše da usmerava pažnju, filtrira ili obrađuje informacije, upravlja utiscima i bira odgovarajuća ponašanja” (str.433). FIS meri sledećih pet funkcija identiteta: struktura, harmonija, ciljevi, budućnost i lična kontrola.

Funkcija identiteta *struktura* obezbeđuje svest o sebi (samorelevantne informacije) kao nezavisnom i jedinstvenom, što je najočitije u vremenu promene (Serafini & Adams, 2002). Odnosi se na sposobnost obrade i internalizacije samorelevantnih informacija na način koji je koristan za lični identitet (Serafini & Maitland, 2013). Osećaj razumevanja ko je neko pruža strukturu za samopoštovanje i samopouzdanje. Funkcija identiteta *ciljevi* se odnosi na usmerenost ka cilju i verovanje da će

opredeljenja ili izabrane vrednosti dobiti društvenu potvrdu. Ove obaveze/ciljevi kanališu i usmeravaju ponašanje na samoregulisani način. Funkcija *kontrole* pravi razliku između aktivnih (zasnovanih na samoizražavanju i nezavisnoj konstrukciji) i pasivnih (zasnovanih na usklađenosti, imitaciji i identifikaciji) oblika identiteta (Serafini & Adams, 2002). Funkcija *lične kontrole* se odnosi na agentnost koja omogućava aktivnu samoregulaciju u procesu postavljanja i rada ka ciljevima (Crocetti et al., 2012). Funkcija *harmonije/koherentnosti* identiteta nam daje osećaj koherentnosti među vrednostima, verovanjima, akcijama i obavezama što rezultira niskom anksioznošću i osećanjem mira sa samim sobom. Funkcija identiteta *budućnost* odnosi se na samoinicijativnost, svrhu i ispunjavanje sopstvenih kapaciteta koji orijentišu i pokreću potencijal opipljive budućnosti (Serafini & Adams, 2002). Pet samoregulatornih funkcija identiteta izraženo je u toku aktivne konstrukcije identiteta, što odgovara Eriksonovom pojmu optimalnog identiteta. Ovo čini ukupan skor na FIS-u indikatorom aktivne samoizgradnje identiteta, odnosno optimalnog identiteta (Moreira et al., 2019).

Nalazi dobijeni na našem validacionom uzorku repliciraju validnost petfaktorskog modela FIS-a od 15 stavki koji je dokumentovan u prethodnim studijama sprovedenim sa učesnicima koji govore engleski jezik – originalna verzija (Serafini et al., 2006; Serafini and Maitland, 2013), italijanski (Crocetti, et al., 2010) i turski (Demir, 2011) jezik, što je dodatan doprinos u prilog kroskulturalnoj prirodi ovog konstrukta. CFA je otkrila snažnu podršku modelu sa pet faktora koji se bolje uklapa u podatke nego jednofaktorski ili hijerarhijski model. U našem istraživanju Kronbah alfa koeficijenti pouzdanosti pet subskala bili su: Struktura, $\alpha = .83$; Harmonija, $\alpha = .67$; Ciljevi, $\alpha = .79$; Budućnost, $\alpha = .76$; i Lična kontrola, $\alpha = .64$. Rezultati analize eksterne validnosti su u skladu sa shvatanjem da dimenzije FIS-a ukazuju na optimalan razvoj identiteta (pozitivne korelacije sa indikatorima zdravog psihosocijalnog funkcionisanja i negativne korelacije sa indikatorima internalizujućih problema).

Drugi deo validacione studije odnosio se na validaciju skale **Indeks rezolucije faze identiteta (Identity Stage Resolution Index, ISRI; Côté, 1997)** koja se sastoji iz 6 ajtema podeljenih u dve subskale: Skala rezolucije odraslog identiteta i Skala rezolucije socijalnog identiteta. Ovaj instrument ima za cilj da proceni koliko je opsežno faza identiteta rešena u smislu integracije pojedinca u zajednicu drugih i koliko je osoba prepoznata kao potpuno funkcionalna odrasla osoba, što može biti od značaja za naše šire istraživanje doživljaja identiteta osoba koje se suočavaju sa neplodnošću. U našem istraživanju Kronbah alfa koeficijenti pouzdanosti su bili $\alpha = .80$ za subskalu rezolucije odraslog identiteta i $\alpha = .79$ za subskalu rezolucije socijalnog identiteta. Kao i u slučaju prethodnog instrumenta, rezultati analize eksterne validnosti su u skladu sa shvatanjem da dimenzije ISRI-a ukazuju na razrešenu fazu razvoja identiteta (pozitivne korelacije sa indikatorima zdravog psihosocijalnog funkcionisanja i negativne korelacije sa indikatorima internalizujućih problema). Kao indikatori zdravog psihosocijalnog funkcionisanja korišćene su mere globalnog samopoštovanja (RSES, Rosenberg, 1965; srpska verzija Jovanović, 2013; Schmitt & Allik, 2005), zadovoljstva životom (SWLS, Diener et al., 1985; srpska verzija Vasić et al., 2011; Jovanović, 2016; Jovanović & Brdar, 2018), internog lokusa kontrole (Rotter, 1966; pet ajtema iz MAPS20, Côté, Mizokami, Roberts & Nakama, 2016) i prisustva iz upitnika o smislu života (MLQ, Steger, Frazier, Oishi & Kaler, 2006). Kao indikatori internalizujućih problema korišćene su mere generalizovane anksioznosti (GAD-7, Spitzer, Kroenke, Williams, & Löwe, 2006; srpska verzija Rokvić, 2019) i depresivnosti (PHQ-9, Kroenke, Spitzer, & Williams, 2001; srpska verzija Subotić et al., 2015).

Rezultati naše validacione studije sugerišu da su srpske verzije FIS-a i ISRI-a obećavajuća sredstva za procenu pokazatelja funkcija identiteta i rezolucije identiteta kod "odraslih u nastajanju" u Srbiji. Ovim korakom obezbeđen je deo instrumenata potrebnih za realizaciju kasnijih faza projekta.

Srpska verzija Skale funkcija identiteta (Functions of Identity Scale, FIS; Serafini & Maitland, 2013)

1. Siguran/a sam da poznajem sebe.
2. Moje vrednosti i uverenja odražavaju ko sam ja.
3. Izgradio sam svoje lične ciljeve.
4. Imam jasnu predstavu o tome šta me čeka u budućnosti.
5. Kada ono što radim ne funkcioniše, u stanju sam da pronađem različite pristupe koji će dovesti do mog cilja/ciljeva.
6. Osećam se mirnim u pogledu sebe i svog identiteta.
7. Moje vrednosti i uverenja su u skladu sa obavezama koje preuzimam u svom životu u ovom trenutku.
8. Težim da postavljam ciljeve, a zatim radim na tome da ih ostvarim.
9. Jasno mi je ko ću biti u budućnosti.
10. Odluke o tome kako da se ponašam i delujem zasnovane su na mojim ličnim izborima.
11. Osećam da imam dosledan doživljaj sebe iz dana u dan.
12. Moje vrednosti u uverenja odgovoraju tome kakva sam osoba. 13. Ja sam osoba usmerena ka ciljevima.
14. Razmišljanje o sopstvenoj budućnosti mi daje osećaj usmerenja.
15. Samousmeren sam kada postavljam ciljeve.

Srpska verzija skale Indeks rezolucije faze identiteta (Identity Stage Resolution Index, ISRI; Côté, 1997)

1. Smatram sebe odraslom osobom.
2. Osećam da me drugi poštuju kao odraslu osobu.
3. Osećam da sam potpuno sazreo/la.
4. Pronašao sam svoje mesto u životu.
5. Odlučio/la sam se za životni stil kojim ću biti zadovoljan/a do kraja života.
6. Pronašao/la sam 'društvenu zajednicu' u kojoj ću živeti do kraja života.